

Prijevodi anglofonih književnosti u knjižnim izdanjima Matice hrvatske

Recepcija inozemnih književnosti u svakoj nacionalnoj kulturi neizbježno se oslanja na kulturne i izdavačke institucije koje su te književnosti spremne promicati u književnokritičkim i znanstvenim radovima, kao i u prijevodima. U hrvatskoj književnoj kulturi važnu ulogu u tome pogledu nesumnjivo je odigrala Matica hrvatska, koja je od samoga utemeljenja nastojala održavati “neprestani dijalog” (Damjanović, 2018: 7) sa svjetskim književnostima i kulturama, učinivši ga sastavnim dijelom svojega središnjeg programa očuvanja i razvoja hrvatskoga nacionalnog i kulturnog identiteta.¹ U prilog tomu svjedoči i Matičin izdavački program, s bogatim, ali i trajno rastućim korpusom prijevoda djela iz inozemnih književnosti, koji su isprva objavljivani u časopisima, a od 1862. godine i u knjižnim izdanjima (v. isto: 5–14; Damjanović, 2019: 10, 15; Plejić Poje, 2019: 87).²

U ovome radu predstaviti će se jedna sastavnica toga opsežnog i raznovrsnog korpusa – prijevodi tekstova autora i autorica engleskoga jezičnog izraza u Matičinim knjižnim izdanjima.³ Može se pritom pretpostaviti da su ta izdanja imala više odjeka u širim čitateljskim krugovima od časopisnih prijevoda, a načelno su dostupnija i danas, napose jer su prisutna na policama brojnih hrvatskih knjižnica. Izdvojiti će se temeljni segmenti i prikazati postupan razvoj odabranoga potkorpusa od konca 19. stoljeća do danas, kako bi se rekonstruirali ključni aspekti Matičine

“prevoditeljske politike” spram anglofonih književnosti u knjižnim izdanjima⁴ te naznačilo njihovo nezanemarivo mjesto i značenje u širem kontekstu Matičina izdavaštva. Premda su ti aspekti neizbježno varirali tijekom više od gotovo 180 godina njezina djelovanja te nisu proizlazili iz jedinstvene i strogo definirane izdavačke strategije (usp. i Plejić Poje, 2019: 83), analiza ovih knjižnih izdanja potvrdit će da je Matica dala značajan prinos hrvatskoj recepciji anglofonih književnosti, i to u različitim, pa i manje poznatim područjima i oblicima.

PRIJEVODI DJELÂ WILLIAMA SHAKESPEAREA

Posebnu cjelinu u Matičinim prijevodima s engleskoga jezika tvore prijevodi djela jednoga autora – Williama Shakespearea (1564–1616), koji je najzastupljeniji s obzirom na broj izdanja i angažiranih prevoditelja, ali i na kontinuitet samog prevođenja. Od 1919. godine, kad je objavljen prvi knjižni prijevod jedne njegove drame (*Othello*), Matica je, kako u pogovoru naglašava i prevoditelj Milan Bogdanović, “preuzela zadaću, da popularizira Šekspira” (Bogdanović, 1919: 3). Tim je prijevodom započet opsežan prevoditeljski i izdavački projekt, čija su dosadašnja postignuća prigodno predstavljena i u katalogu objavljenome povodom četiristote obljetnice Shakespeareove smrti (Zednik i Brleković, 2016).⁵

¹ Rad je nastao na temelju izlaganja “Prijevodi anglofonih književnosti u Matičinim knjižnim izdanjima” održanoga na znanstvenome kolokviju *Književnost u nakladničkoj djelatnosti Matice hrvatske*, Zagreb, 25. siječnja 2019.

² Pregled Matičina cjelokupnog prinosa u ovome području ponudila je Cvijeta Pavlović u izlaganju “Prijevodna izdanja i prevoditeljski pothvati kao oblici kulturnih transfera” na prethodno spomenutom znanstvenom kolokviju.

³ U analizi su, osim samih izdanja i knjižničnih kataloga, konzultirane i postojeće bibliografije Matičinih knjižnih izdanja dostupne na: <http://www.matica.hr/knjige/mh-bibliografska-graai-pomagala-1198/> (pristup 9. veljače 2021).

⁴ Pojam prevoditeljske politike rabi se slijedom izraelskoga teoretičara Gideona Tourya, koji ga definira kao “činitelje koji upravljaju odabirom tipova tekstova; ili čak pojedinačnih tekstova, koji se prijevodima uvode u određenu kulturu/jezik u određenome trenutku” (Toury, 2004: 202; autoričin prijevod).

⁵ U katalogu se, između ostaloga, mogu pronaći detaljni podaci o svim Matičinim izdanjima Shakespeareovih djela koja se ovdje, zbog ograničenoga prostora, zasebno ne navode. Za pregled i kritičku analizu toga korpusa v. i Lupić, 2010: 167–220.

Projekt je započeo tiskanjem 11 naslova u razdoblju 1919.–1927. u okviru Izvanrednih izdanja Matice hrvatske, pretežito u prijevodima Milana Bogdanovića, te u jednome Milana Šenoa i Vinka Kriškovića. Dva desetljeća kasnije, nastavljen je kao zaseban niz Sabranih djela Williama Shakespearea,⁶ tj. s eksplicitnom namjerom da Matica, riječima prvotnoga urednika niza Josipa Torbarine, “postepeno izda sva Shakespeareova djela u hrvatskom prijevodu” (Torbarina, 1947: 145). Premda ta namjera u drugoj polovici 20. stoljeća nije u potpunosti ostvarena, objavljen je vrijedan korpus u dvjema etapama, 17 prijevoda (od toga jedan naslov u dvama izdanjima) u razdoblju 1947.–1960. i 26 prijevoda u razdoblju 1969.–1990. Osim Bogdanovićevih tekstova (ponovljeni i revidirani te pojedini dotad neotisnuti prijevodi), uključeni su i novi prijevodi još nekoliko uglednih hrvatskih književnika, prevoditelja i književnih znanstvenika: Slavka Ježića, Josipa Torbarine, Antuna Šoljana, Tomislava Ladana, Mate Marasa i Luka Paljetka.

Matičinu dugogodišnju namjeru početkom 21. stoljeća najzad je ispunio Mate Maras, prvim hrvatskim cjelovitim izdanjem *Sabranih djela Williama Shakespearea* u četirima svescima (2006–2007) i u vlastitim prijevodima.⁷ Marasovi prijevodi u hrvatskoj tradiciji prevođenja Shakespeareovih tekstova ističu se i po specifičnome pristupu formi: umjesto hrvatske inačice Shakespeareova jampskog pentametra ili kojega drugog zamjenskog stihovnog oblika, prevoditelj se odlučio za vlastitu inačicu slobodnijega akcenatskog stiha ili tzv. “pentasintagmu” (v. Maras, 2007: 1127–1138; Maras, 2006: 15).⁸ Premda je Marasovo izdanje uz pohvale doživjelo i utemeljene stručne kritike (v. Lupić, 2010: 167–177, 193–220),⁹ riječ je nesumnjivo o jednom od najzahtjevnijih prevoditeljskih pothvata u povijesti Matičina izdavaštva, koji je nadopunio njezina ranija izdanja Shakespeareovih djela, pri čemu je i njihov vrijedan prinos Shakespeareovoj hrvatskoj recepciji, kao i hrvatskoj prijevodnoj književnosti, do danas ostao ne-

⁶ Sâm naslov niza pisan je različito – u prvoj etapi isprva “Sabrana djela W. Shakespeare-a”, a potom bez crtice u genitivu (“Shakespearea” te kasnije “Shakespeare”), da bi u idućoj etapi bio otisnut s punim imenom, tj. kao “Sabrana djela Williama Shakespearea”.

⁷ *Historije* (2006), *Tragedije* (2006), *Komedije* (2007) te *Romance i poezija* (2007).

⁸ Izuzetak je nekoliko tekstova prevedenih dvanaestercem (nedramska poezija), odnosno jampskim šestostopnikom (povijesna drama *Henrik Šesti*).

⁹ Osim osvrta na općenitu problematiku atribucije i različitih inačica Shakespeareovih tekstova te tomu sukladnoga odabira korpusa sabranih djela, Lupićeva kritika obuhvaća i prikaz toga korpusa u Marasovu predgovoru, a napose i žanrovsku odrednicu “romance” u četvrtome svesku i pridružene joj tekstove, koji nisu posve usklađeni s tradicijom šekspirologije i hrvatske znanosti o književnosti. Lupić ukazuje i na moguće problematične aspekte Marasova odabira stihovne forme.

upitnim (usp. isto: 193–194). Mnogi od tih prijevoda izvođeni su na hrvatskim pozornicama, čime su postali i važnim dijelom povijesti hrvatskoga kazališta.¹⁰ Moguću izvedbenu namjenu nije isključio niti Maras u svojem pogovoru, s tim da je u određenoj mjeri ipak ostao skeptičan, napomenuvši da će “najpouzdaniji korisnici” njegovih prijevoda, koje je u prvome redu želio učiniti pristupačnima, vjerojatno biti nastavnici i učenici u osnovnim i srednjim školama (Maras, 2007: 1146–1147).

Kao zasebna podskupina mogu se izdvojiti Matičina izdanja Shakespeareovih djela nastala izvan navedenih nizova, poput prijevoda *Macbetha* iz pera Vladimira Nazora, koji je uvršten u osmi svezak njegovih Sabranih djela (*Prepjevi II*, prir. Tomislav Sabljak, sunakladnici Zora – Mladost – Liber, Zagreb, 1977). Ovdje pripada i nekoliko kasnijih prijevoda Shakespeareovih pjesničkih tekstova, počevši od poeme *Venera i Adonis* (prev. i prir. M. Maras) i izbora *Soneta* (prev. Željka Čorak i Zvonimir Mrkonjić, prir. Janja Ciglar-Žanić), objavljenih 1996. godine u dvojezičnome izdanju u okviru Biblioteke Parnas (Niz književnost), koja je, kako će se pokazati u nastavku, općenito odigrala važnu ulogu u Matičinoj recepciji anglofonih književnosti, poglavito pjesništva. Za preostale naslove zaslužni su Matičin dubrovački ogranak i Luko Paljetak, koji je 2009. godine priredio izdanje cjelokupnih *Soneta* u vlastitu prijevodu (Biblioteka Psyche, 2009), kao i zasebnu knjižicu s popratnim esejom na engleskome jeziku (*Shakespeare's Sonnets*).¹¹ Prema zasad dostupnim podacima, Paljetak potpisuje i prijevod trenutačno posljednjega Matičina izdanja jednoga Shakespeareova djela – tragedije *Romeo i Giulietta* (Biblioteka Psyche, 2014).

Premda su Shakespeareove tekstove objavljivali i još uvijek objavljuju i drugi hrvatski nakladnici, Matičina knjižna izdanja, koja su 2019. godine obilježila čak svoju stotu obljetnicu, zauzimaju istaknuto mjesto ne samo u povijesti Shakespeareove hrvatske recepcije, nego i same hrvatske kulture. Znakovito je pritom, ali i prikladno, da je najznačajniji segment hrvatskih prijevoda djela jedne od središnjih figura anglofonoga i svjetskoga kanona nastao upravo u okrilju Matice kao središnje nacionalne kulturne institucije.

¹⁰ Za pregled v. Senker, 2006.

¹¹ Paljetak je prethodno priredio i knjigu *Who Were Shakespeare's Sonnets Written for?* (1993), s raspravama nekoliko hrvatskih autora (u engleskome prijevodu) i prijevodima Shakespeareovih soneta na više jezika. To izdanje također je nastalo u suradnji s Maticom, no kao njegovi su glavni nakladnici navedeni Hrvatski centar P. E. N. i *Most / The Bridge*.

S kronološkoga gledišta, prvo mjesto u Matičinim knjižnim prijevodima s engleskoga jezika zauzimaju dva sveska *Izabranih crtica* (1878–1879, Zabavna knjižnica) Washingtona Irvinga (1783–1859; prev. Franjo Marković), prvoga angloameričkog autora sa znatnijim međunarodnim odjekom, koji je postavio temelje za razvoj angloameričke romantičke i kratke proze općenito (Gray, 2004: 105–107; v. i predgovor hrvatskome prijevodu “Washington Irving”, 1878: v–viii). Izbor Irvingovih tekstova svjedoči o općenitoj popularnosti kraćih proznih oblika u onodobnoj hrvatskoj književnoj kulturi,¹² ali i o donekle još uvijek aktualnome sentimentalno-romantičkom književnom ukusu, koji je razvidan i u dijelu ostalih Matičinih inozemnih izdanja u tome razdoblju (Coha, 2019: 128–129).

Sljedeći knjižni prijevod objavljen je nakon dva desetljeća (1896): *Odabrani essay-i* Thomasa Babingtona Macaulayja (1800–1859), glasovitoga engleskog povjesničara, književnika i esejista. Premda ne spadaju u kategoriju fikcionalne, odnosno književne proze u užemu smislu, Macaulayjevi eseji zavrijedili su značajno mjesto u anglofonnoj književnoj i kulturnoj povijesti, između ostaloga, i zbog umjetničke vrsnoće izraza (Krišković, 1896: xviii), a neki od tekstova u ovome prijevodnom izboru i obuhvaćaju književne teme, poput znamenitih eseja o Johnu Miltonu i Georgeu Gordonu Byronu. Podjednako je zanimljiva poučna vrijednost koju je prevoditelj Vinko Krišković prepoznao u Macaulayjevim nazorima, a napose u njegovoj svijesti o važnosti zalaganja za opće dobro i “narodne ideale”, po čemu su njegovi tekstovi mogli pružiti dobre smjernice svim “malim narodima u njihovu pregnuću za samosvojnim bićem” (isto: xxx), pa tako i zajednici hrvatskih čitatelja.¹³

Uz izuzetak spomenutih prijevoda Shakespeareovih drama, broj prevedenih naslova iz anglofonih književnosti u Matičinim knjižnim izdanjima tijekom

prve polovice 20. stoljeća bio je razmjerno oskudan. Ipak, njihova količina postupno raste već tijekom 1940-ih, a potom sve izrazitije u idućim desetljećima, kad se općenito pojačava i proširuje Matičina izdavačka djelatnost u području inozemnih književnosti. Uz daljnja i kontinuirana izdanja prijevoda Shakespeareovih djela, u književnim prijevodima s engleskoga jezika prevladavat će ponajprije proza, koja se okvirno može podijeliti u dvije skupine: djela glasovitih autora i autorica 19. stoljeća te reprezentativne i/ili aktualne primjere tad recentnije, tj. književne produkcije 20. stoljeća. Mnogi od tih tekstova čitateljima su pritom i po prvi put postali dostupni u hrvatskom prijevodu.

Obje navedene skupine, kao i nakladnički nizovi u kojima su velikim dijelom objavljivane (Svjetski pisci, Zabavna biblioteka,¹⁴ a u dvama slučajevima i Biblioteka Kiosk) upućuju na Matičine načelne težnje da predstavi vrijedna, ali i istovremeno zabavna i rado čitana ostvarenja kako hrvatske, tako i svjetske književnosti (usp. i Plejić Poje, 2019; Coha, 2019: 128–129). U prvoj su skupini, primjerice, najzastupljenija djela koja se – barem okvirno – drže reprezentativnima za epohu realizma, čije su se pripovjedne konvencije pokazale trajno privlačnima i prihvatljivima različitim slojevima čitatelja (usp. Solar, 2006: 244).¹⁵ Među prvim objavljenim naslovima tako se nalaze i četiri knjige popularnoga engleskog klasika Charlesa Dickensa (1812–1870): *Priče* (prev. Stjepan Krešić, Jakša Sedmak i Iso Velikanović, 1947. [SP]), *Oliver Twist ili Život općinskog djeteta* (prij. i pogov. Zlatko Gorjan, ¹1947. [SP], ²1959. [ZB]), *Velike nade* (prev. Z. Gorjan, 1951. [SP]) te *Život i doživljaji Nicholasa Nicklebyja* (prev. Tin Ujević, pogov. Z. Crnković, ¹1959. [SP], ²1961. [ZB]).

S obzirom na vrijeme nastanka, vrijedilo bi imati na umu da su prijevodi tih tekstova bili prihvatljivi i sa stajališta onodobne službene ideologije te njome promicane poetike socrealizma (osobito koncem 1940-ih i početkom 1950-ih; usp. i Šarić, 2015: 40). Na takav zaključak upućuju i njihovi pogovori, koji redovito naglašavaju Dickensove kritičke prikaze negativnih aspekata građanskoga i kapitalističkoga društva, pri čemu urednički pogovor prvome prijevodu i eksplicitno navodi da je Dickens “utro put socijalističkom realizmu” (“Matica hrvatska”, 1947: 267). Svi pogovori upozoravaju, doduše, i da njegova društvena kritika još uvijek nije bila dovoljno oštra i nije sezala do temeljnoga problema – “nepravedn[oga] društven[og] pore[tkal]” u kojemu je živio i djelovao

¹² Naslovni pojam “crtica” ekvivalent je pojma “sketch” u naslovu izvornika – *The Sketch Book of Geoffrey Crayon, Gent.* (1819–1820), koji bi se možda točnije mogao prevesti kao “skica”, imajući na umu danas uobičajeno uže značenje pojma “crtice” kao iznimno kratke prozne vrste, koja će u hrvatskoj književnosti postati popularnom upravo u posljednjim desetljećima 19. stoljeća (v. i Solar, 2006: 51). Neki kraći Irvingovi tekstovi donekle su usporedivi i s tim modelom, no mnogi su novele te esejistički i putopisni zapisi. Markovićev prijevodni izbor načelno je reprezentativan, iako nedostaje jedna od najpoznatijih novela iz navedene zbirke – *Legenda o Sanjivoj dolini* (*Legend of Sleepy Hollow*). Samo jedna novela potječe iz druge zbirke *The Alhambra* (1832, 1851): *Putnik za zvijezdom ljubavi* (*Legend of Prince Ahmed al Kamel, or, the Pilgrim of Love*).

¹³ Krišković, doduše, zauzima kritičniji stav u uvodnome povijesnom pregledu u kasnijemu izboru modernih engleskih eseja o kojemu će biti još riječi. Dok ponovno ističe Macaulayjevu stilsku vještinu, tu upozorava da su njegova idejna stajališta u cjelini bila ograničena okvirima viktorsjanskoga “mehaničnog racionalizma” i “buržuj[s]k[og] intelektualiz[ma]”; Krišković, 1937: 11–16).

¹⁴ U nastavku će se označivati kraticama SP i ZB.

¹⁵ Trajnu aktualnost konvencija realizma Milivoj Solar pripisuje činjenici da one “otprilike odgovaraju načinu” na koji prosječni čitatelj “sâm zamišlja da bi mogao opisati vlastiti život” (Solar, 2006: 244). Krovna odrednica realizma kao epohe u ovome slučaju ne isključuje poetičke osobitosti pojedinih navedenih primjera, poput elemenata sentimentalizma i/ili romantizma u tekstovima Charlesa Dickensa ili sestara Brontë.

(Crnković, 1959: 917; v. i “Matica hrvatska”, 1947: 267; Gorjan, 1959: 478).

Takva tumačenja i s njima povezana afirmativna recepcija Dickensova djela bili su uobičajeni u mnogim tadašnjim kulturama središnje i istočne Europe pod komunističkim režimima (v. Hollington, 2013), pa ih ni Matica u to doba nije mogla posve zaobići. Njezina prevoditeljska i izdavačka politika u prvi plan ipak je stavljala univerzalnu književnu vrijednost te svjetski ugled i utjecaj Dickensovih, kao i ostalih anglofonih tekstova iz ove skupine, koje izrijekom ističu i njihovi paratekstualni dodaci. U tome smislu ne iznenađuje, primjerice, niti činjenica da se u izboru Dickensovih priča nalaze njegove glasovite Božićne pripovijesti, koje su mogle biti dvojbene s ideološkoga gledišta, a ono se, tek uz jedan uzusetak, u popratnim napisima uz djela drugih autora i autorica iz ove skupine više niti ne ističe (o Matičinu općenitom otporu tadašnjoj propagandi v. i Šarić, 2015: 40–41).

Među tim djelima nalazi se još jedan kanonski roman engleskoga realizma – *Middlemarch* autorice George Eliot (1819–1880, pravo ime Mary Ann Evans; prev. Otilija Šnajder-Ruškovski i Franjo Hartl, pogov. Zlatko Crnković, 1959. [SP], 21961. [ZB]). Angloamerički klasik i znameniti humorist Mark Twain (1835–1910; pravo ime Samuel Langhorne Clemens) zadobio je pak i zaseban niz *Izabranih djela* (1964) s trima naslovima: izborom iz kratke proze *Dnevnik Adama i Eve i druge pripovijetke* (prev. Zlatko Crnković)¹⁶ te dvama putopisnim zapisima, *Naivčine na putovanju ili Novo hodočašće* (u 2 sveska, prev. Leonardo Spalatin) i *Sedam godina pustolovina* (u 2 sveska, prev. Vladimir Babić). Godinu dana kasnije objavljena su i dva Twainova romana u kategoriji književnosti za djecu i mlade, o kojoj će biti više riječi u nastavku. U istome razdoblju pojavila su se dva izdanja izabranih novela Twainova sunarodnjaka i suvremenika Francisa Breta Hartea (1836–1902), koji je danas manje poznat, ali je svojedobno bio iznimno popularan u anglofonome kontekstu: *Kalifornijske pripovijesti* (1955, SP) i *Prognanici iz Poker Flata i druge pripovijesti* (1965, Biblioteka Kiosk [skraćeni izbor iz prvoga izdanja]). Oba izdanja priredio je i preveo Ivan Kušan, koji je, prema vlastitu objašnjenju, izabrao Harteu kao tad gotovo nepoznata “pis[ca] Kalifornije i američkog Zapada”¹⁷ kako bi hrvatskim čitateljima predstavio “značajnu literarnu figuru” (Kušan, 1955: 179) američke pripovjedne

tradicije, ali i drukčiji i umjetnički vrijedan prikaz tematike koja je bila omiljena, no i trivijalizirana u popularnoj kulturi (tj. u “niz[u] pseudo-literarnih ‘western’ kičeva”; isto: 177).¹⁸ Prethodnim naslovima može se pridružiti izbor tekstova nešto mlađega angloameričkog klasika i nasljednika tradicije realizma, Stephena Cranea (1871–1900): *Crveni znak hrabrosti / Konji / Lov na risove*, prev. Barbara Lojen i Krsto Cviić, 1955, SP). Craneova proza preciznije se smješta u okvire naturalizma, a dijelom i impresionizma (v. npr. Gray, 2004: 299–300, 303–305), s tim da je zanimljivo da popratni pogovor Šime Balena spominje samo prvu moguću odrednicu, tumačeći ju također u tad aktualnome idejnom ključu kao netočnu, odnosno suvišnu, jer je i u Craneovu slučaju zapravo posrijedi “istinski, duboki socijalni realizam” (Balen, 1955: 148).

U Matičinim izdanjima nalaze se i romani još nekoliko engleskih klasika s donje granice realizma. Njima bi uvjetno pripadao već i *Joseph Andrews* Henryja Fieldinga (1707–1754; prev. Josip Horvat, pogov. Ivo Hergešić, SP, 1950), kao značajnoga prethodnika iz 18. stoljeća i, riječima Ive Hergešića, jednoga “od prvaka građanskog realističkog romana” (Hergešić, 1950: 301). U razdoblju od 1974. do 1976. tiskan je i gotovo cjelokupan romaneskni opus sestara Brontë (Nakladni zavod Matice hrvatske):¹⁹ Anne (1820–1849) – *Stanarka napuštene kuće* (prev. Sonja i Zoran Budak); Emily (1818–1848) – *Orkanski visovi* (prev. Anita Ljubić) i Charlotte (1816–1855) – *Jane Eyre* (prev. Giga Gračan i Andrijana Hewitt), *Profesor* (prev. A. Ljubić), *Shirley* (prev. Gordana Popović-Vujičić) i *Villette* (prev. S. Budak).²⁰ Skupa s prijevodom romana George Eliot, ta izdanja ujedno su posvjedočila o Matičinoj spremnosti da proširi granice tradicionalnoga muškog kanona anglofonih književnosti, koju će potvrditi i niz ostalih prijevoda.

Premda su nešto malobrojniji, na popisu zastupljenih anglofonih klasika 19. stoljeća nisu zanemarivi niti glasoviti predstavnici romantizma. Nakon Irvingovih “crtica”, iduće knjižno izdanje iz te skupine objavljeno je 1965. g. i pripadalo je području pripovjedne poezije: spjev *Childe Harold* Georgea Gordona Byrona (1788–1824; prev. Danko Angjelinović, pogov. I. Hergešić, 1965). Taj prepjev danas je slabije poznat, jer je u međuvremenu zamijenjen modernijim i preciznijim prepjevom Luka Paljetka (1978), no

¹⁸ U tom kontekstu bilo bi zanimljivo spomenuti i Matičin prijevod jednoga nefikcionalnog naslova – svojedobno popularnih memoarsko-putopisnih zapisa *Oregonski put* angloameričkoga autora Francisa Parkmana (1823–1893), koji opisuje vlastito iskustvo putovanja prostorima sjevernoameričkoga zapada (prev. Branko Bursar, ZB, 1961).

¹⁹ U nastavku će se označivati kao NZMH.

²⁰ Svi su prijevodi prvi put objavljeni 1974, a potom i 1975. i 1976. godine. Roman *Orkanski visovi* ponovno je objavljen 1980. u okviru Zabavne biblioteke, a nije preveden samo raniji roman Anne Brontë *Agnes Gray*.

¹⁶ Zlatko Crnković je i autor pogovorâ u svim trima naslovima.

¹⁷ Tako ga opisuje naslov pogovora prvom izdanju, koji je u drugom izdanju skraćen u “Bret Harte. Pisac američkog Zapada”. Pojedini Harteovi tekstovi prevedeni su na hrvatski jezik i u posljednjim desetljećima 19. i u prvoj polovici 20. stoljeća (v. npr. Filipović, 1972: 285–288 i “Bibliografija časopisa *Vienac* 1869–1903,” dostupno na: <http://www.matica.hr/knjige/mh-bibliografska-graa-i-pomagala-1198/>), no ti prijevodi sredinom 20. stoljeća vjerojatno su već postali nepoznati i/ili teže dostupni širim krugovima čitatelja.

zauzima važno mjesto u povijesti Matičina izdavaštva, kao i Byronove recepcije u hrvatskoj kulturi. Iako je, naime, Byron već od početaka hrvatskoga romantizma postao jednim od najcjedenijih i najpopularnijih anglofonih autora te je preveden i u Matičinim časopisima (v. npr. Filipović, 1972: 13–82; Solar, 2015: 368), ovo je bio prvi hrvatski prijevod cjelovitog *Childea Harolda*, objavljen u nizu znakovita naslova “Olimp. Najslavniji svjetski spjevovi”.²¹

Iste godine u okviru Biblioteke Kiosk objavljen je prozni izbor još jednoga istaknutog angloameričkog autora, Nathaniela Hawthornea (1804–1864, *Madež u obliku ruke i druge novele*,²² prev. Sonja Bašić, Miroslav Beker i Željko Bujas, pogov. Ivo Vidan). Idući i najopsežniji Matičin prevoditeljsko-izdavački pothvat u ovome području pokrenut je nakon dva desetljeća (NZMH, 1986): *Izabrana djela središnje figure angloameričkoga romantizma* Edgara Allana Poea (1809–1849). U prvim dvama svescima okupljeni su prijevodi Poeove kratke proze, dok treći, uz roman *Doživljaji Arthura Gordona Pyma*, donosi izbor iz Poeovih pisama i poetičkih zapisa, ali i poezije, koja će kasnije dobiti zasebno izdanje.²³ Prijevodi romantičke proze ubrzo su obogaćeni i dodatnim naslovom iz engleske književnosti – glasovitim autobiografskim *Ispovijestima jednog uživatelja opija* (prev. Mate Maras, Opća knjižnica, NZMH, 1987) Thomasa De Quinceyja (1785–1859).²⁴

Naposljetku, u korpusu proze 19. stoljeća posebno mjesto zauzima izbor *Paviljon na poloju* (prev. Ivan Čaberica, pogov. Nada Spalatin, ZB, 1961) škotskoga autora Roberta Louisa Stevensona (1850–1894). Čitateljima bi u tome izdanju još uvijek vjerojatno bila najpoznatija i najzanimljivija fantastička pripovijest o dr. Jekyllu i gospodinu Hydeu, s tim da su i preostali tekstovi reprezentativni za Stevensonov opus – ponajprije za njegov prepoznatljivi spoj romantičke pripovjedne tradicije s književnim i kulturnim strujanjima esteticizma, ali i njegov kasniji segment koji je nastao na tragu realizma.²⁵

²¹ U istome nizu, primjerice, objavljeni su još prepjevi Homerove *Ilijade*, Vergilijeve *Eneide*, Tassova *Oslobodenog Jeruzalema*, Goetheova *Fausta*, Puškinova *Jevgenija Onjegin* i Mickiewiczova *Gospodina Tadije*.

²² Uvršteni su još prijevodi novela *Mladi prijatelj Brown*, *Pokus dra Heideggera* i *Wakefield*.

²³ Riječ je pretežito o novim prijevodima Poeovih tekstova, koji uključuju i pojedine ranije i hrvatskoj publici dotad nepoznate novele (v. Bašić, 1986: 342, 364). Hrvatske inačice Poeovih tekstova u svim trima svescima potpisuje niz prevoditelja: Sonja Bašić, Zlatko Crnković, Leo Držić, Giga Gračan, Mate Maras, Luko Paljetak, Nikica Petrak, Boris Senker, Ivan Slamnig, Antun Šoljan, Maja Šoljan, Nada Šoljan, Tin Ujević i Maja Zaninović.

²⁴ Ovo izdanje donosi prijevod prve i kraće inačice De Quinceyjeva teksta (1821–1822), koja se načelno drži uspješnom od kasnije i znatno proširene inačice iz 1856. godine (Maras, 1987: 128–129; v. i Morrison, 2013: xxxii).

²⁵ Tu tendenciju ilustrira prevedena pripovijest *Žalo Falesa* iz zbirke *South Sea Tales* (usp. Jolly, 2008: xxvi–xxvii).

Uz djela autora poput R. L. Stevensona ili S. Cranea, koji su dijelom već najavili i/ili razvili određene elemente modernističke poetike, od 1930-ih godina u Matičinim knjižnim izdanjima kontinuirano se pojavljuju djela kasnijih reprezentativnih predstavnika modernizma, a potom i postmodernizma. Taj niz neizravno je započeo još jedan esejistički izbor (*Moderni engleski eseji*, prir. i prev. Vinko Krišković, Suvremena knjižnica, 1937), koji je okupio književno-znanstvene rasprave petorice uglednih autora (Englezi Lytton Strachey [1880–1932], Lascelles Abercrombie [1881–1938], John Middleton Murry [1889–1957] i John Semple Smart [1868–1925] te Amerikanac Joel Elias Spingarn [1875–1939], koji nije naveden na unutarnoj naslovnici, vjerojatno jer je njegov esej uvršten kao dodatak [usp. Krišković, 1937: 22]).²⁶ Uslijedili su književni tekstovi troje engleskih klasika, počevši od izbora kratke proze Aldousa Huxleyja (1894–1963) *Giocondin posmijeh i druge pripovijesti* (prijevod i pogovor V. Krišković, 1938, Suvremena knjižnica) te prijevoda *Sinova i njihovih ljubavi* (prev. Mirko Jurkić i Mira Jurkić-Šunjić, pogov. J. Torbarina, Knjižnica svjetskih pisaca, 1943), jednoga od ranijih, ali i cjenjenijih romana Davida Herberta Lawrencea (1885–1930; usp. i Torbarina, 1943: 7–8). Tri godine kasnije pojavile su se *Godine*, posljednji roman Virginije Woolf (1882–1941) objavljen za njezina života (prijevod i pogovor J. Torbarina, SP, 1946), koji pak ne pripada središnjim ostvarenjima unutar autoričina opusa, no značajan je dodatak Matičinim prijevodima ženskoga anglofonog kanona (usp. i Torbarina, 1946: 363). Osim toga, posrijedi je tradicionalnije pisano i autoričino “najpristupačnije (...) djelo”, koje je stoga bilo i “najprikladnije da se njim[e] V. Woolf predstavi našim čitaocima” (isto: 366), pri čemu valja imati na umu i da su njegova forma, kao i ironično-satirični prikaz propadanja “buržujsko-aristokratsko[ga] društv[a]” (isto) također mogli biti prikladni u okvirima tad upravo ustoličene vladajuće ideologije socijalizma, inače izričito nesklone “dekadentnim” i “formalističkim” tekstovima zapadnoga modernizma (Šarić, 2015: 43–44).

U 1960-ima objavljeno je još jedno Huxleyjevo djelo, roman *Vrijeme mora jednom stati* (prijevod i pogovor Z. Crnković, SP, 1965), a malo prije njega i roman *Svršetak i početak* (prijevod i pogovor Branko Brusar, ZB, 1963) englesko-irskoga književnika Jamesa Hanleyja (1897–1985). Iako je danas manje poznat, Hanley je u to vrijeme bio cijenjen u krugovima anglofone književne kritike (Brusar, 1963: 299–301), uz to što je po tematiziranju “život[a] radničke klase” (isto: 299) isto tako mogao biti načelno prihvatljiv onodobnome “službenom” ukusu.

²⁶ Tekstovi su odabrani prema Kriškovićevu, u tome slučaju nešto suženu poimanju eseja kao “naučno-književn[e] studij[e]” (Krišković, 1937: 7, 20), a popraćeni su spomenutim uvodnim osvrtom na povijest eseja (ipak u njegovu širem značenju) u engleskoj kulturi.

U tome i idućim desetljećima zanimanje će se ipak velikim dijelom preusmjeriti na recentniju proznu produkciju s prostora Sjedinjenih Američkih Država, koja u drugoj polovici 20. stoljeća općenito postaje sve popularnijom i utjecajnijom u hrvatskome, kao i u svjetskome kontekstu. U Matičinim izdanjima pojavljuju se djela niza autora koji se ubrajaju u ključne figure angloameričkoga (post)modernizma, uključujući i dva pripadnika ranijega naraštaja, Sherwooda Andersona (1876–1941; *Crni smijeh*, prev. Danica Ladan, SP, 1971) i Williama Faulknera (1897–1962; *Sartoris*, prev. Ivan Slamnig, pogov. Ivo Vidan, SP, 1968), čiji su izvornici objavljeni u 1920-ima. Izdanja triju romana, koji su prevedeni svega nekoliko godina nakon tiskanja izvornikâ, predstavila su i aktualna i zapažena ostvarenja nešto mlađih autora: Irwina Shawa (1913–1984; *Glasovi ljetnog dana*, prijevod i pogovor Z. Crnković, ZB, 1969. [izvornik 1965]), Saula Bellowa (1915–2005; *Herzog*, prev. Ž. Bujas, pogov. I. Vidan, Svjetski uspjesi, 1966. [izvornik 1964]) i Normana Mailera [1923–2007; *Američki san*, prijevod i pogovor A. Šoljan, ZB, ¹1967; ²1969. [izvornik 1965]). U istome razdoblju objavljeni su i romaneskni naslovi dviju priznatih i tad popularnih autorica koje, doduše, nisu dospjele u središte angloameričkoga kanona, ali zavrjeđuju spomen u povijesti angloameričke i svjetske književnosti 20. stoljeća. Carson McCullers (1917–1967; pravo ime Lula Carson Smith) hrvatskoj je publici tad još vjerojatno bila nepoznata (*Dama i njen vojnik / Frankie*, prev. Z. Gorjan, ZB, 1961. [izvornici 1941. i 1946]), no Pearl Buck (1892–1973; *Peonija, cvijet Istoka*, prev. Antonija Novak, ZB, 1970. [izvornik 1948]) bila je već dobro znana, između ostaloga, i kao dobitnica Nobelove nagrade za književnost (usp. i Novak, 1970: 335).

Osim prethodnih naslova, kojima je priznata trajnija i/ili književnopovijesna vrijednost, na popisu Matičinih izdanja u 1960-ima i 1970-ima nalazi se još nekoliko uspješnica koje su danas slabije poznate, poglavito suvremenim hrvatskim čitateljima. Riječ je o romanima angloameričkih autora kao što su Irving Wallace (1916–1990; *Ljubav na američki način (Chapmanov izvještaj)*, prev. Z. Crnković, ZB, ¹1969; ²1972. [izvornik 1960]), Jacqueline Susann (1918–1974; *Ljubavni stroj*, prev. Leonardo Spalatin, ZB, 1971. [izvornik 1969]) i Leon Urin (1924–2003; *Mila 18*, prev. N. Šoljan, ZB, 1970. [izvornik 1961]), ili škotskoga književnika Archibalda Josepha Cronina (1896–1981; *Čarobni snijeg*, prev. L. Spalatin, ZB, NZMH, 1976. [izvornik 1940]).

Premda je, kako je napomenuto, Matičina prevođiteljska politika od samih početaka uzimala u obzir kriterij zabavnosti, odnosno popularnosti i čitanosti odabranih naslova, posljednja skupina tekstova svjedoči i o općenitome porastu “popularnih izdanja namijenjenih zabavi i masovnoj kult. potrošnji” u hrvatskome nakladništvu od 1950-ih i 1960-ih godina (Duda, 2011: 421). Tu tendenciju, koja će se nastaviti,

pa i pojačati u idućim desetljećima, na poseban način ilustrira još jedan Matičin izdavački pothvat, koji je bio i najopsežniji u ovoj kategoriji, barem u okviru anglofonih književnosti:²⁷ prijevod romanâ popularne engleske autorice Daphne du Maurier (1907–1989). Pogovor prvome prijevodu, koji je objavljen 1970. godine (*Sokolov let*, prev. Karlo Budor, ZB, 1970. [izvornik 1965]) također naznačuje da njezina djela pripadaju području popularne književnosti i kulture, napominjući da ih “[b]ez obzira na književnu vrijednost” odlikuju zanimljive i vješto oblikovane fabule, koje “nesumnjivo privlače[e] ukus širokog kruga čitalaca” (“Bilješka o piscu”, 1970: [353]).²⁸ Matica je nakon toga objavila još čak 12 autoričinih naslova, u dvama navratima (u nakladi NZMH). 1977. godine tiskani su prijevodi romana *Gladno brdo* (prev. Zoran Budak [izvornik 1943]), *Kuća na obali* (prev. Sonja Budak [izvornik 1969]), *Krčma Jamaica* (prev. Zdenka Drucalović [izvornik 1936]), *Paraziti* (prev. Božena Magačić [izvornik 1949]), *Rebecca* (prev. Vera Čičin-Šain [izvornik 1938]) i *Život Juliusov* (prev. G. Gračan [izvornik 1933]). Idući niz pojavio se 1984. g. – romani *Francuzova dražica* (prev. L. Držić [izvornik 1941]), *Kraljev general* (prev. Z. Budak [izvornik 1946]), *Mary Anne* (prev. S. Budak [izvornik 1954]), *Moja rođakinja Rachel* (prev. L. Držić [izvornik 1951]), *Nikad više neću biti mlad* (prev. Z. Budak [izvornik 1932]) i *Žrtveno janje* (prev. Z. Drucalović [izvornik 1957]).

Svjetskoj popularnosti D. du Maurier pridonijele su i filmske obrade pojedinih njezinih tekstova, uključujući nekoliko u režiji Alfreda Hitchcocka (roman *Krčma Jamaica* [1939], najznamenitiji roman *Rebecca* [1940] i novela *Ptice* [1963]). Ta činjenica mogla bi poslužiti kao pokazatelj popularnosti pojedinih ostalih prevedenih naslova iz 20. stoljeća koji su ekranizirani razmjerno brzo nakon tiskanja (npr. romani C. McCullers, N. Mailera, I. Wallacea ili J. Susann; v. bazu podataka Internet Movie Database, dostupno na: <https://www.imdb.com>), ali i pojedinih ranijih tekstova.²⁹ U tome kontekstu mogu se proma-

²⁷ Srodni primjeri mogu se pronaći i u prijevodima iz drugih književnosti – primjerice, naslovi popularnih njemačkih autora Karla Maya (1842–1912) i Hedwig Courths-Mahler (1867–1950), koja je nadmašila D. du Maurier količinom prijevoda (v. i Damjanović, 2018: 239, 247), kriminalističkih romana belgijskoga autora Georges-a Simenona (1903–1989) koji su većim dijelom objavljeni u spomenutoj Biblioteci Kiosk (v. i Plejić Poje, 2019: 93) i dr.

²⁸ Djelo Daphne du Maurier još uvijek privlači čitateljsku pozornost, osobito u anglofonome svijetu (v. npr. internetsku stranicu posvećenu autoričinu životu i djelu: <http://www.dumaurier.org/>, pristup 9. veljače 2021). Autoričin opus u posljednjim desetljećima nastoji se revalorizirati i u književnoznanstvenim i kulturološkim proučavanjima (v. npr. Horner i Zlosnik, 1998).

²⁹ Ivan Kušan, primjerice, i izrijeком spominje ekranizaciju *Prognanika iz Poker Flata* Breta Harte-a u pogovoru drugome izdanju (Kušan, 1965: 60). Popisu autora i autorica iz 19. stoljeća čiji su tekstovi ekranizirani prije i/ili približno u vrijeme kad su tiskani i u Matičinim izdanjima mogla bi se dakako pridružiti i mnoga ostala prethodno spomenuta imena (v. također spomenutu internetsku bazu podataka te Tibbetts i Welsh, 2005).

trati i Matičina izdanja dvaju autobiografskih naslova s anglofonoga područja, čiji su se autori proslavili upravo u filmskoj umjetnosti. Prvi od njih, *Moj život* Charlieja Chaplina (1889–1977; prev. Radovan Stipetić, pogov. Ranko Munitić, Svjetski uspjesi, 1966. [izvornik 1964]), mogao bi zanimati i suvremenu publiku zbog kulturnoga statusa svojega autora, dok je drugi, *Ekstaza i ja* (prev. S. Budak, ZB, 1973. [izvornik 1966]) sada vjerojatno manje aktualan, ali je u vrijeme izlaska mogao zaintrigirati čitatelje otkrivanjem intimnih detalja iz života austrijsko-američke glumice Hedy Lamarr (1914?–2000).³⁰

Naslovi koji se svrstavaju u kategoriju trivijalne ili popularne književnosti, ili joj se uvelike približavaju, u Matičinu prijevodnom i izdavačkom programu nisu uvijek oštro odijeljeni od kategorije tzv. visoke književnosti. U okviru nizova koji su eksplicitno bili usmjereni široj čitateljskoj publici (Zabavna biblioteka ili Biblioteka Kiosk) mogu se stoga pronaći tekstovi klasika, kao i trenutačne uspješnice, tj. popularni naslovi. Osim toga, mnoga izdanja nastojala su pomiriti kriterije visoke književne vrijednosti te zabave i privlačnosti širim čitateljskim slojevima. Matičino izdavaštvo u tome smislu neizravno upućuje i na postupnu relativizaciju granice između kategorija “visokoga” te “popularnoga” ili “trivijalnoga” u književnoj produkciji tijekom druge polovice 20. stoljeća (usp. i Plejić Poje, 2019: 93),³¹ poglavito u okviru poetike postmodernizma, koju će slijediti i izraženiji znanstveni interes za područje popularne književnosti i kulture (v. npr. Duda, 2011: 420–421).

Gledano u cjelini, vodeću ulogu u Matičinoj prevoditeljskoj i izdavačkoj politici imao je ipak kriterij kanonske, odnosno priznate umjetničke vrijednosti,³² što jasno potvrđuju i daljnji prijevodi iz anglofonih književnosti. Od sredine 1970-ih smanjuje se količina prozanih izdanja, među kojima se više ne nalaze nove prolazne uspješnice, ali se stoga, uz prethodno spomenute naslove, pojavljuje nekoliko značajnih antologijskih izbora. Zbirka *Otčaravanja* (prev. Mario Suško, Opća knjižnica, NZMH 1985) ponudila je ilustrativan novelistički izbor Donalda Barthelmeja (1931–1989), kao jednoga od ključnih začetnika angloameričke postmoderne eksperimentalne proze. Druga dva izbora (također u okviru Opće knjižnice NZMH-a) bila su opsežnije naravi i hrvatskim čitateljima predstavila su reprezentativna ostvarenja

³⁰ Knjiga je pisana u suradnji s tzv. piscem u sjeni (*ghost writer*), a ostala je zapamćena i po tomu što je H. Lamarr tužila izdavača zbog iskrljenoga prikaza njezina života (v. Katz i Nolen, 2012).

³¹ Matičinom politikom spram popularne, kao i zabavne književnosti u širem smislu, citirana autorica detaljnije se pozabavila i u izlaganju “Popularna i zabavna književnost u Matici hrvatskoj” na znanstvenome kolokviju *Književnost u nakladničkoj djelatnosti Matice hrvatske*.

³² U prilog tomu, između ostaloga, svjedoče i citirane napomene Ivana Kušana uz prijevod tekstova Breta Hartea.

(post)moderne kratke proze s područja Sjedinjenih Američkih Država, ali i iz dotad slabije poznate kanadske književnosti. *Američka kratka priča* (prev. Boris Vidović, Gordana Visković i Željko Ivanjek, pogov. Željko Ivanjek, 1985), usmjerena je na drugu polovicu 20. stoljeća te sadržava tekstove 11 autora i autorica (od Johna Cheevera [1912–1982] do Cynthia Ozick [1928]), dok je *Antologija kanadske pripovijetke* (prev. Branko Gorjup i Ljiljanka Lovrinčević, pogov. Branko Gorjup, 1991) nešto širega vremenskog raspona (od 1920-ih do 1980-ih), s tekstovima 16 autora i autorica (od Morleyja Callaghana [1903–1990] do Leona Rookea [1934]).

Prostorni opseg anglofone kulture u istome desetljeću proširen je i na područje Novoga Zelanda – prijevodom romana cijenjenoga suvremenog književnika Christiana Karlsona Steada (1932) *Svi posjetitelji na obalu* (prev. Ljiljana Šćurić, Biblioteka Busola, NZMH, 1997). Prema dostupnim podacima, taj roman dugo je bio i posljednje Matičino izdanje u području anglofone fikcionalne proze, s tim da su u istome desetljeću, primjerice, objavljena i dva memoarsko-putopisna zapisa: *Brodolom barka Stefano kod rta North West Cape u Australiji godine 1875.* (prev. Micheline Popović, Ogranak Dubrovnik – Durieux, 1992) Gustava Rathea (1921–2007)³³ i *Snježni leopard* (prev. Sanja Fabijanić, Biblioteka Busola, NZMH, 1997) Petera Matthiessena (1927–2014).

Prema dostupnim podacima, trenutačno najrecentnije prozno izdanje (u području fikcije) objavljeno je 2019. godine³⁴ u okrilju Matičina ogranka u Makarskoj. Riječ je o romanu *Talijan ili Ispovjedaonica crnih pokajnika* (prev. Marina Alia Jurišić) kojim je popis zastupljenih anglofonih autorica obogaćen istaknutom i popularnom predstavnicom predromantizma i žanra gotičkoga romana Ann Radcliffe (1764–1823).

DRAMSKI I PJSNIČKI TEKSTOVI

U usporedbi s prozom, anglofona drama i pjesništvo u Matičinim knjižnim izdanjima zastupljeni su ograničenijim brojem naslova, no njihovi prijevodni izbori stoga su nešto ujednačeniji te isključivo usmjereni na klasike, odnosno afirmirane autore. Osim najopsežnijega i najznačajnijega korpusa prijevoda djela W. Shakespearea, dramsku književnost još

³³ Taj naslov poglavito je mogao biti zanimljiv hrvatskim čitateljima, jer je utemeljen na iskustvima autorova djeda i njegova suputnika, koji su bili podrijetlom iz Dalmacije.

³⁴ Prema podacima u Popisu izdanja ogranaka Matice hrvatske 1990–2016. (pri <http://www.matica.hr/knjige/mh-bibliografska-graa-i-pomagala-1198/>), Ogranak Čitluk nekoliko godina ranije objavio je i prijevod romana angloameričkoga autora Richarda Greena *Put ljubavi* (2010), koji mi, međutim, u tome izdanju nije bio dostupan u zagrebačkim knjižnicama.

predstavljaju antologijski izbori dvojice reprezentativnih modernih dramatičara, objavljeni u drugoj polovici 20. stoljeća. Prvi autor, Irac George Bernard Shaw (1856–1950), do tada je već bio dobro poznat u hrvatskoj kulturi i višestruko izvođen na hrvatskim pozornicama, s tim da su njegovi (značajniji) dramski tekstovi tek u Matičinu izboru postali dostupni u zasebnome knjižnom izdanju (*Četiri drame*, prev. Teodor Peičić [Kučevlasnici, Zanat gospođe Warren, Candida] i Vlado Habunek [Đavolov učenik], pogov. J. Torbarina, SP, 1951).³⁵ Kao socijalist i “napredan umjetnik”, i Shaw se pokazao prikladnim izborom u onodobnome idejnom kontekstu (Torbarina, 1951: 331–339), ali je isto tako primarno izabran zbog svjetskoga ugleda, kao i umjetničke vrijednosti svojega djela (isto: 309, 339–347).³⁶ U idućemu desetljeću tiskane su *Izabrane drame* još jednoga uspješnog angloameričkog autora, Tennesseeja Williamsa (1911–1983; prev. Ivo Juriša [Staklena menažerija, Tramvaj zvan žudnja i Mačka na vrućem limenom krovu] i Dalia Grin [Tetovirana ruža], predgov. I. Juriša, Svjetski uspjesi, 1967). O njegovoj utjecajnosti i popularnosti svjedoči i pridodani pregled angloameričkih i hrvatskih uprizorenja, pa i ekranizacija njegovih tekstova (I. Juriša).³⁷

Korpus pjesničkih prijevoda opsežniji je od dramskoga, s obzirom na broj objavljenih izdanja i zastupljenih autora, kao i obuhvaćenih književnopovijesnih razdoblja. Već navedenim primjerima romantičke poezije, Byronovu spjevu *Childe Harold* i odabranim pjesničkim tekstovima E. A. Poea u trećemu svesku njegovih *Izabranih djela* (1986), nešto kasnije pridružen je ponovljeni izbor poezije potonjega autora, dvojezične *Izabrane pjesme / Selected Poems* u Biblioteci Parnas (prev. L. Paljetak, N. Petrak, I. Slamnig i A. Šoljan, pogov. Sonja Bašić, 1998).³⁸ U istome nizu potom je priređen i izbor iz tzv. *Proročkih knjiga*, reflektivnih i (pseudo)mitoloških pjesničkih tekstova jednoga od ključnih engleskih prethodnika romantizma Williama Blakea (1757–1827; prijevod i pogovor Marko Grčić, 2004).³⁹

³⁵ Usp. i pregled Shawove hrvatske recepcije u dodatku pogovoru (Torbarina, 1951: 349–351). Uz Matičin izbor, iste godine kod drugoga nakladnika objavljen je prijevod Shawove drame *Androklo i lav* (prev. T. Peičić, Zora, Zagreb, 1951).

³⁶ U Matičinim izdanjima nalazi se i izbor drama još jednoga irskog klasika, Samuela Becketta (1906–1989), ali u prijevodu s francuskoga jezika (*Drame*, prev. Alka Škiljan, Biblioteka Vijenac, NZMH, 1981).

³⁷ U izdanje je uvršten i Williamsov esej “Izvanvremenski svijet kazališnog komada”. Posrijedi je također prvo hrvatsko knjižno izdanje Williamsovih izabranih drama.

³⁸ Novo izdanje sadržava tri pjesnička teksta koji nisu uvršteni u zasebni izbor u *Izabranim djelima* iz 1986, no uključeni su u tri Poeove novele, prevedene u prvome svesku.

³⁹ Matičin je izbor “ograničen na kraće, a važne” Blakeove poeme (Grčić, 2004a: 296), a uključuje i nekoliko tekstova koji ne pripadaju tzv. proročkim knjigama u užemu smislu.

Matica je dala značajan prinos recepciji engleskih i irskih postromantičkih pjesnika i pjesnikinja iz tzv. viktorijanskoga doba, koje u književnopovijesnim okvirima obuhvaća razdoblja realizma i ranoga modernizma, tj. esteticizma. Za prva izdanja iz te skupine ponovno su bili zaslužni Matičin dubrovački ogranak i Luko Paljetak kao prevoditelj i priređivač: dvojezične *Portugalske sonete / Sonnets from the Portuguese* (suizdavač Durieux, 1995) još jedne glasovite autorice, Elizabeth Barrett Browning (1806–1861), i *Baladu o tamnici u Readingu* (Biblioteka Psyche, 2010) jedne od središnjih figura anglofonog i europskog esteticizma – Oscara Wildea (1854–1900).⁴⁰ Dvojezični izbori pjesništva dvojice viktorijanskih klasika nalaze se i među recentnijim Matičinim izdanjima (Biblioteka Iktus), koja potpisuje Mate Maras kao priređivač i prevoditelj. Riječ je o *Izabranim pjesmama* (2018) Roberta Browninga (1812–1889), supruga Elizabeth Barrett Browning, i o znamenitome elegijskom spjevu *U spomen A. H. H. / In Memoriam A. H. H.* (2019) Alfreda Tennysona (1809–1892).

U Matičinim prijevodima anglofone poezije značajan udio zauzimaju i angloamerički autori, poglavito oni iz 20. stoljeća. Prvo izdanje u tome području bilo je, međutim, znatno širega opsega – *Zlatna knjiga američke poezije* (sastavio Antun Šoljan, predgovor i bilješke Sonja Bašić, Biblioteka Zlatna knjiga, NZMH, 1980), koja je ponudila opsežan pregled angloameričkoga pjesništva u hrvatskome prijevodu (82 autora i primjeri iz “narodne poezije”), u rasponu od samih početaka (Edward Taylor, oko 1645–1729) do tad aktualnih autora (James Tate, 1943–2015).⁴¹ Ta antologija na svojevrsan način nadopunjena je desetljeće kasnije, izdanjem *Spin-off. Mala antologija novijega američkog pjesništva* (prijevod i pogovor Sibila Petlevski, Opća knjižnica, NZMH, 1991), koje pruža informativan uvid u tad recentniju (postmodernističku) pjesničku produkciju (tekstovi 29 autora, od Stephena Dobynsa [1941] do Rona Padgetta [1942]). Trojica utjecajnih pjesnika 20. stoljeća zadobila su i zasebna izdanja. Tijekom 1980-ih Mario Suško priredio je i preveo reprezentativne izbore Theodorea Roethkea (1908–1963; *Glad za postojanjem*, 1982) i Edwarda Estlina Cummingsa (e. e. cummings, 1894–1962; *JESTee(t)c.*, 1988), koji su na specifične načine obogatili i inovirali tradiciju modernističkoga pjesničkog izraza (usp. Suško, 1982. i Suško, 1988; oba izbora također u okviru Opće knjižnice NZMH-a). Boris Maruna je koncem 1990-ih priredio prijevodni izbor *Tragedija lišća* (Svjetski

⁴⁰ Premda nije riječ o zasebnom izdanju posvećenom O. Wildeu, u ovome bi kontekstu vrijedilo spomenuti i da je u Matičinu okrilju objavljen jedan Wildeov kraći prozni tekst (*Mladi kralj*), kao dio korpusa prijevoda Frana Galovića u petome svesku njegovih *Sabranih djela* (gl. ur. Milivoj Solar, Matica hrvatska, Ogranak Koprivnica, 2009).

⁴¹ Tekstove je prevelo 20 prevoditelja, od Šime Balena do Tina Ujevića.

pjesnici, 1999) svojega poetičkog srodnika Charlesa Bukowskoga (1920–1994), koji je u hrvatskoj kulturi bio popularan već od 1980-ih godina (v. npr. Bagić, 2016: 54) i prepoznatljiv po provokativnoj poetici “prljavog realizma” (Maruna, 1999: 395).

Tijekom 1990-ih i 2000-ih, u okviru Biblioteke Parnas objavljena su i četiri (dvojezična) pjesnička izbora ranijih klasika modernizma. Dva izdanja iz te skupine zavrjeđuju poseban spomen i po tomu jer donose pjesničke opuse koji su ostali donekle zasjenjeni proznim djelima svojih autora, premda zauzimaju nezanemarivo mjesto u povijesti modernoga pjesništva: *Pjesme / Poems* irskoga klasika Jamesa Joycea (1882–1941; prijevod i pogovor Ante Stamać, 1998), što je ujedno bilo prvo hrvatsko izdanje njegovih sabranih pjesama,⁴² te *Izabrane pjesme / Selected Poems* D. H. Lawrencea (prijevod i pogovor Višnja Sepčić, 2009), koji je 1940-ih bio uključen i u popis Matičinih proznih prijevoda. Druga dva naslova posvećena su još dvjema istaknutim figurama anglo-američkoga modernizma. Izbor *Poklonstvo Sekstu Properciju i druge pjesme / Homage to Sextus Propertius and Other Poems* (prijevod i pogovor M. Grčić, 1998) Ezre Pounda (1885–1972) zanimljiv je i kao specifičan prevoditeljski pothvat, jer je riječ o hrvatskim inačicama Poundovih posrednih slobodnih prijevoda, odnosno parafraza i adaptacija tekstova iz antičke rimske i kineske tradicije.⁴³ *Izabranim pjesmama / Selected Poems* (prijevod i pogovor V. Sepčić, 2007) predstavljeno je i pjesništvo Wallacea Stevensa (1879–1955), koje se nakon prvotnih esteticističkih te imagističkih tendencija razvilo u, prevoditeljčinim riječima, “jedan od najznačajnijih opusa refleksivnog pjesništva u američkoj književnosti dvadesetog stoljeća” (Sepčić, 2007: 203).

Niz prethodno navedenih naslova 2014. g. neizravno je nastavio Matičin ogranak u Dubrovniku, posebnim i višejezičnim izdanjem pjesme *A Crazy Girl / Poludjela djevojka* (u izvorniku te nekoliko hrvatskih i inozemnih prijevoda) još jednoga irskog klasika, Williama Butlera Yeatsa (1865–1939; *Jedna Yeatsova pjesma*, prir. Marina Vukašin Nodilo, prev. Mirjana Bautović i dr., Biblioteka Posebna izdanja).

U okviru Biblioteke Parnas, pak, u istome razdoblju priređeno je i nekoliko naslova koji nisu književni u užemu smislu, ali su povezani s književnošću

⁴² Joyceovo pjesništvo nije velika opsega te obuhvaća samo dvije objavljene pjesničke zbirke, *Komorna glazba (Chamber Music, 1907)* i *Pjesmice svaka groš (Pomes Penyeach, 1927)*, kojima je u autorovim *Sabranim pjesmama* (1936) dodana i pjesma *Ecce puer* (1932). Taj sastav zadržan je u Matičinoj knjizi, a izostavljeni su pojedini ostali tekstovi izvan triju navedenih izdanja (v. Stamać, 1998: 109).

⁴³ Osobitost vlastitog pothvata komentira i hrvatski prevoditelj, naglašujući da ga je u *Poklonstvu Sekstu Properciju* “privukla fantastična mogućnost prijevoda s prijevoda i implikacija da, možda, izvornik uopće i ne postoji” (Grčić, 1998: 121). To se zapažanje može, dakako, proširiti i na izabrane Poundove adaptacije kineske lirike.

i kulturom anglofonoga i svjetskoga modernizma. U nizu Filozofija objavljeni su, primjerice, i Yeatsovi ezoterični spisi *Vizija* (prev. M. Grčić, 2004), koji dijele određene preokupacije s njegovim pjesništvom (poglavito kasnijim) te bi se, prema prevoditelju, mogli promatrati i kao “samo jedna od Yeatsovih kompleksnih poema, prividno napisana jezikom matematike” (Grčić, 2004b: 289). U niz Teorija književnosti uvrštena su dva izdanja izabranih teorijskih i književnopovijesnih rasprava jednoga od najutjecajnijih književnika i kritičara 20. stoljeća – Thomasa Stearnsa Eliota (1888–1965): *Tradicija, vrijednosti i književna kritika* (prev. Slaven Jurić, pogovor Milivoj Solar, 1999) i *Dante / Blake / Baudelaire / Tri glasa poezije* (prijevod i pogovor M. Grčić, 2009). Eliot je zastupljen i u izboru *Angloamerička kritika*, koji okuplja tekstove deset reprezentativnih modernih književnika i književnih kritičara, od Stephena Spendera (1909.–1995) do Malcoma Cowleyja (1898–1989; prir. Tomislav Sabljak, prev. T. Sabljak i Dalibor Cvitan, 2005).

RAZDOBLJA PRIJE ROMANTIZMA U MATIČINIM IZDANJIMA

Gledano u cjelini, u Matičinim prijevodima iz područja anglofonih književnosti najmalobrojniji su autori iz razdoblja prije 19. stoljeća, tj. romantizma. Ta činjenica donekle se može povezati i s Matičinom primarnom usmjerenošću na šire čitateljske krugove, u kojima su djela kasnijih autora vjerojatno mogla pobuditi veće zanimanje. Ipak, postojeće prijevode iz ranijih razdoblja valjalo bi razmotriti i kao zasebnu cjelinu, koja sadržava nezanemariv broj djela nekoliko klasika. Njima u užemu kronološkom smislu pripada i prijevod romana Henryja Fieldinga, s tim da je on, kako je napomenuto, u predgovoru ponajprije predstavljen kao značajan predstavnik “građanskog realističkog romana”, koji će se u punini razviti u 19. stoljeću. Predromantički korpus obuhvaća, međutim, i prijevode djela Williama Shakespearea, koji zauzimaju osobito mjesto ne samo u Matičinim književnim prijevodima s engleskoga jezika, nego i u cjelokupnoj povijesti njezina izdavaštva.

Tim primjerima u novije vrijeme te ponovno u okviru Biblioteke Parnas pridružena su tri izdanja. Prva dva predstavila su odabrane prozne spise dvojice značajnih predstavnika irske, odnosno engleske književnosti 18. stoljeća – Jonathana Swifta (1667–1745), kao klasika anglofone, ali i svjetske satiričke tradicije (*Satirički spisi*, prev. Jagoda Splivalo-Rusan i G. Gračan, pogov. J. Splivalo-Rusan, 2009), i Josepha Addisona (1672–1719), kao jednoga od začetnika tradicije anglofonoga novinskog eseja (*Što se mene tiče... Odabrani eseji*, prev. J. Splivalo-Rusan i G. Gračan, pogov. J. Splivalo-Rusan, 2012). Trećim naslovom u Matičina knjižna izdanja uvedena je središnja figura engleskoga (kasnog) srednjovjekovlja,

Geoffrey Chaucer (oko 1342/1343–1400), i to alegorijskom poemom *Sabor ptica / The Parliament of Fowls* (dvojezično izdanje, 2014) u prepjevima Luka Paljetka.

KNJIŽEVNOST ZA DJECU I MLADE

Matica je pridonijela hrvatskoj recepciji anglofonih književnosti još jednom manjom skupinom djela, koja se tradicionalno svrstavaju u područje književnosti za djecu i mlade. Iako taj tip književnosti nikada nije bio u središtu Matičina izdavačkog programa, njegov udio nije bio zanemariv; štoviše, pripadali su mu i prvi prevedeni naslovi iz inozemnih književnosti (v. i Plejić Poje, 2019: 86, 90).⁴⁴ U nakladničkim nizovima poput Knjižnice za hrvatsku mladež i kasnije Omladinske knjižnice⁴⁵ mogu se tako pronaći i neki od njegovih anglofonih (i svjetskih) klasika, počevši od Lewisa Carrolla (pravo ime Charles Lutwidge Dodgson, 1832–1898) i njegove glasovite *Alice u zemlji čudesa* (prev. M. Šunjić i M. Jurkić, Knjižnica za hrvatsku mladež, 1944).

Najopsežniji projekt u tome području pokrenut je nekoliko godina kasnije, a obuhvaćao je pet romana iz popularnoga ciklusa o dr. Dolittleu Hughu Loftingu (1886–1947). Njihovi prijevodi objavljeni su u dva navratima (u okviru OK): 1952. g. (*Pripovijest o doktoru Dolittleu* [prev. I. Hergešić], *Zračna pošta doktora Dolittlea* i *Cirkus doktora Dolittlea* [prev. Z. Gorjan]) te 1960. i 1961. (ponovljena izdanja prethodnih naslova te romani *Povratak doktora Dolittlea* [prev. B. Brusar] i *Doktor Dolittle na Mjesecu* [prev. Branko Belan]). U istome nizu pojavila su se i dva naslova Marka Twaina, romani *Kraljević i prsjak* i *Pustolovine Toma Sawyera* (prev. I. Kušan, 1965), te Jacka Londona (1876–1916) – zbirka *Smeđi vuk i druge pripovijesti* (prev. O. Šnajder-Ruszkowsky, ¹1955; ²1961) i roman *Zov divljine* (prev. Josip Tabak, 1961). Zanimljivo je da se i u ovoj skupini može pronaći barem jedan nekoć popularan naslov koji je danas vjerojatno pao u zaborav: roman *Malibu* Vancea Josepha Hoyta (1889–1967; prev. Zdeslav Bulat, OK, ¹1946; ²1948), tad poznatoga aktivista za zaštitu prirode.⁴⁶

Prema dostupnim podacima, u drugoj polovici 1970-ih u ovoj skupini tiskane su još dvije knjige koje sadržavaju po tri prepričana klasična romana za djecu i mlade (adaptirala Jane Carruth, NZMH, 1976, ponovljena ćirilica izdanja 1977). U prvu knjigu uključeni su *Otok s blagom* Roberta Luisa Stevensona i *Robinson Crusoe* Daniela Defoea (1660–1731), skupa s *Tri mušketira* francuskoga autora Alexandrea

Dumasa (1802–1870). Druga je ponudila novu inačicu *Alice u zemlji čudesa* Lewisa Carrolla te roman *Crni ljepotan* Anne Sewell (1820–1878) i *Heidi* švicarske autorice Johanne Spyri (1827–1901).⁴⁷

Popis prijevoda anglofonih knjižnih naslova za djecu i mlade bio je, dakle, ograničen s obzirom na količinu, kao i razdoblje objavljivanja. Unatoč tomu, i on dobro svjedoči o širini Matičina izdavačkog programa i o njezinim nastojanjima da privuče pozornost različitih čitateljskih slojeva.

ZAKLJUČAK

Analizirani segment Matičinih knjižnih izdanja potvrdio je da je ona do danas ponudila raznovrstan i bogat izbor književnih djela autora i autorica iz različitih anglofonih književnosti. Taj izbor ipak je pretežito ograničen na zapadni kulturni krug, prema kojemu su Matičin cjelokupni izdavački program, kao i hrvatska (književna) kultura tradicionalno (iako ne i isključivo) bili primarno usmjereni. Dominiraju pritom engleski i angloamerički autori, no zastupljeni su i pojedini predstavnici irske, škotske, kanadske, pa i novozelandske književnosti.

Vrijedilo bi, međutim, naglasiti i da se na popisu Matičinih knjižnih izdanja nalaze dva književna prijevoda s engleskoga jezika koji izlaze izvan tradicionalnoga anglocentričnog kanona – izbori poezije indijskoga nobelovca bengalskoga izraza Rabindrantha Tagora (Thakura; 1861–1941; prema autorovim vlastitim prijevodima s bengalskoga jezika): *Zlatopis* (prijevod i pogovor Vesna Krmpotić, Biblioteka Vijenac, NZMH, 1983) i *Vrtlar* (prijevod i pogovor M. Grčić, Biblioteka Parnas, 2007). S toga je gledišta u širem smislu zanimljiv još jedan naslov – antologija suvremene irske pripovijetke *Koje je vrijeme?*, koja je prevedena s irskoga jezika, dugo potiskivana pod britanskom kulturnom i političkom dominacijom (prijevod i pogovor Ranko Matasović, Biblioteka Busola, NZMH, 1997).

U korpusu prijevoda iz anglofonih književnosti uočeno je i Matičino nastojanje da zadovolji, ali i oblikuje i rafinira ukus različitih čitateljskih slojeva – ili, riječima Stjepana Damjanovića, da “prodre u široke slojeve društva” (Damjanović, 2019: 17) te istovremeno održi razinu kulture “visokog stupnja” (Damjanović, 2015: 9; usp. i Damjanović, 2018: 7). Sukladno tomu, uvršteni su brojni klasici raznovrsnih poetičkih usmjerenja, od kojih su mnogi i danas rado čitani, ali i pojedina popularna djela, odnosno manje ili više prolazne uspješnice koje su bile aktualne u različitim razdobljima. Kriteriju pristupačnosti barem

⁴⁴ 1862. i 1863. godine tiskane su tri poučno-zabavna naslova njemačkoga autora Joachima Heinricha Campea (1746–1818).

⁴⁵ U nastavku OK.

⁴⁶ Podaci o autoru navedeni su prema Guldinann, 2017.

⁴⁷ Navedena izdanja nisu uspjela pronaći u zagrebačkim knjižnicama, stoga podatke navodim prema bibliografiji Matičinih izdanja od 1842. do 1992. (dostupno na: <http://www.matica.hr/knjige/mh-bibliografska-graa-i-pomagala-1198/>) i fotografijama dostupnima na internetskim pretraživačima.

se dijelom može pripisati i količinska prevlast tekstova iz 19. i 20. stoljeća, premda nije zanemariv niti udio ranonovovjekovnih klasika, o čemu ponajbolje svjedoče Matičini prijevodi djela Williama Shakespearea. Također, u prevedenim naslovima dugo je bila najzastupljenija (pripovjedna) proza, koju su čitatelji vjerojatno mogli percipirati kao manje zahtjevnju,⁴⁸ s tim da i prijevodi poezije i drame tvore nezaobilazan prilog popisu Matičinih knjižnih izdanja, kao i hrvatske recepcije anglofonih književnosti. Štoviše, poezija, a u nešto ograničenijoj mjeri i drama (W. Shakespeare) od sredine 1990-ih počeo će prevladavati u Matičinim izdanjima iz anglofonoga područja, koja se od sredine 1980-ih usto pretežito usmjeruju na kanonske i/ili priznate i ugledne autore.⁴⁹

Tekstove za Matičina knjižna izdanja s engleskoga jezika prevodili su brojni i ugledni hrvatski autori, koji su nerijetko bili i književnici i/ili znanstvenici, a mnogi su bili višekratni i/ili dugogodišnji suradnici. Na popisu Matičinih prevoditelja nalaze se tako i imena poput Franje Markovića, Milana Bogdanovića, Vinka Kriškovića, Tina Ujevića, Ive Hergešića, Josipa Torbarine, Ivana Slamniga, Antuna Šoljana, Ivana Kušana, Zlatka Gorjana, Zlatka Crnkovića, Sonje Bašić, Ive Vidana, Gige Gračan, Marka Grčića, Maria Suška, Ante Stamaća, Luka Paljetka, Mate Marasa, Borisa Marune, Sibile Petlevski i dr. Velik broj izdanja popraćen je i paratekstualnim dodacima, poglavito pogovorima ili predgovorima, koje su često potpisivali sami prevoditelji, a u pojedinim slučajevima i drugi ugledni stručnjaci (koji su mogli biti angažirani i kao prevoditelji na drugim izdanjima, poput Josipa Torbarine ili Ive Hergešića). Pogovori i predgovori ponekad su kratki i općenitativni, no neki nude i opsežne studije o prevedenim autorima.⁵⁰ Neki naposljetku svjedoče i o svojedobno aktualnim kulturnim, pa i ideološkim tendencijama, po čemu ostaju zanimljivima i kao povijesna svjedočanstva.

Matičina izdanja u brojnim slučajevima ponudila su prve hrvatske prijevode pojedinih anglofonih djela. Niz prijevoda kasnije je doživio ponovljena izdanja kod drugih nakladnika, a pojedine su slijedili i noviji prijevodi drugih autora (poput spomenutoga prepjeva

⁴⁸ Pretpostavku o mogućem izraženijem zanimanju širih čitateljskih krugova za (pripovjednu) prozu, kao i za književnost nastalu od 19. stoljeća nadalje može, između ostaloga, potvrditi i recentnije istraživanje provedeno na odabranome uzorku neprofesionalnih hrvatskih i angloameričkih čitatelja – v. Škopljanac, 2019: 456–457, 465.

⁴⁹ Obje činjenice dale bi se protumačiti i kao svojevrsna (protu)reakcija na određene tendencije koje jačaju u hrvatskoj i svjetskoj kulturi od 1990-ih – točnije, “u kontekstu pojave novih medija, pada čitanosti tiskane knjige, nestanka opreke između visoke i niske književnosti pa i promijenjena statusa književnosti uopće” (Plejić Poje, 2019: 94–95).

⁵⁰ Neki od tih pogovora ili predgovora mogu se pronaći i u zasebnim knjigama njihovih autora – primjerice, u *Književnim portretima Ive Hergešića, Engleskim temama* Luka Paljetka ili *Velikom anglo-američkim pripovjedačima našeg doba* Sonje Bašić.

Childea Harolda). Mnogi zastupljeni autori i autorice općenito su prevedeni u hrvatskoj kulturi u vrijeme kad Matica objavljuje njihove tekstove, pri čemu su brojni ostali i kasnije aktualnima.

Svi navedeni podaci ukazuju na to da je Matica bila u tijeku s trenutačnim kretanjima u hrvatskome književnom polju u različitim desetljećima. Sukladno tomu, i porast broja ovdje analiziranih prijevoda u drugoj polovici 20. stoljeća bio je u skladu s onodobnim intenziviranjem književnoga prevođenja u hrvatskoj kulturi, a napose i s njezinim porastom zanimanja za kulturu anglofonoga govornog područja, te osobito njegov sjevernoamerički dio.

Knjižni prijevodi djela iz anglofonih književnosti trebaju se dakako promatrati i kao sastavni dio Matičinih širih nastojanja da hrvatskoj književnoj kulturi predstavi najvažnija i/ili reprezentativna ostvarenja različitih inozemnih književnosti. U tom smislu valjalo bi imati na umu i da su anglofoni autori i djela uključeni u tri antologijska izbora svjetske književnosti: *Antologiju svjetske ljubavne poezije* (kasnije preimenovana u *Zlatnu knjigu svjetske ljubavne poezije*, pet izdanja, 1968–1983) Nikole Miličevića, *Zlatnu knjigu svjetske poezije za djecu* Zvonimira Baloga (1975) i *Sto najvećih djela svjetske književnosti* Antuna Šoljana (revidirano izdanje, 1980).

Na istome tragu ovu analizu u budućnosti bi vrijedilo nadopuniti istraživanjima prijevoda iz književnosti na ostalim jezicima u Matičinim knjižnim izdanjima. Već i na temelju okvirnoga pregleda postojećih bibliografija dao bi se uspostaviti niz analogija među zastupljenim anglofonim te ostalim inozemnim autorima i autoricama u svim razdobljima i tipovima književnosti. Ne zanemarujući pritom niti indikativne razlike, na taj način dobila bi se preciznija slika Matičine cjelovite prevoditeljske politike spram svjetske književnosti u knjižnim izdanjima, koja tijekom gotovo dva stoljeća možda i nije slijedila jedinstven i čvrsto zadan program, ali je do danas zadobila jasne obrise i rezultirala bogatim korpusom naslova.

S druge strane, iznesene rezultate i zaključke valjalo bi usporediti i s podacima o prijevodima anglofonih književnih djela u Matičinim časopisima, ali i o njezinim književnoznanstvenim prinosima, koji su od samih početaka pratili književne prijevode. Poseban spomen u potonjemu kontekstu na samome kraju zaslužuje jedan naslov – književnopovijesni pregled Vladoja Dukata *Slike iz povijesti engleske književnosti*, objavljen kao dio niza *Slike iz svjetske književnosti*. On je, naime, već 1904. godine hrvatskim čitateljima ponudio temeljni uvid u anglofone književnosti (također s prijevodima pojedinih odabranih ulomaka, iz pera različitih autora), koje će potom nastaviti predstavljati svi dosadašnji, ali i potencijalni budući objavljeni Matičini naslovi.

LITERATURA

[nepotpisano] 1970. "Bilješka o piscu", u: Daphne du Maurier, *Sokolov let*, prev. Karlo Budor, Zabavna biblioteka, Zagreb, Matica hrvatska, str. 353.

[nepotpisano] 1878. "Washington Irving", u: Washington Irving, *Izabrane crtice Washingtona Irvinga. Svezak I*, prev. Franjo Marković, Zagreb, Zabavna knjižnica, Matica hrvatska, str. v–viii.

Bagić, Krešimir 2016. *Uvod u suvremenu hrvatsku književnost. 1970.–2010.*, Zagreb, Školska knjiga.

Balen, Šime 1955. "Stephen Crane", u: Stephen Crane, *Crveni znak hrabrosti / Konji / Lov na risove*, prev. Barbara Lojen i Krsto Cvičić, Zagreb, Matica hrvatska, Svjetski pisci, str. 147–152.

Bašić, Sonja 1986. "Edgar Allan Poe, junak našeg doba. Uvodne bilješke" i "Napomena urednika", u: Edgar Allan Poe, *Doživljaji Arthura Gordona Pyma, Pjesme, Poetika, Pisma. Knjiga treća*, prev. Leo Držić i dr., prir. Sonja Bašić, Zagreb, Nakladni zavod Matice hrvatske, str. 341–362, 363–364.

Bogdanović, Milan [M. B.] 1919. "Uvod", u: William Shakespeare, *Otelo, mletački crnac*, prev. Milan Bogdanović, Zagreb, Izvanredno izdanje Matice hrvatske, str. 3–39.

Brusar, Branko 1963. "James Hanley", u: James Hanley, *Svršetak i početak*, prev. Branko Brusar, Zagreb, Matica hrvatska, Zabavna biblioteka, str. 299–301.

Coha, Suzana 2019. "Uloga Matice hrvatske u hrvatskoj kulturi i književnosti 19. stoljeća", u: *Skrb za duh nacije. Prilozi za povijest nakladništva Matice hrvatske*, uredili Damir Barbarić i Stjepan Damjanović, Zagreb, Matica hrvatska, str. 105–133.

Crnković, Zlatko 1959. "O Charlesu Dickensu i njegovu 'Nicholasu Nicklebyju'", u: Charles Dickens, *Život i doživljaji Nicholasa Nicklebyja*, prev. Tin Ujević, Zagreb, Matica hrvatska, Svjetski pisci, str. 915–923.

Damjanović, Stjepan 2015. *Matica hrvatska jučer, danas, sutra*, Zagreb, Matica hrvatska.

Damjanović, Stjepan 2018. *Matica hrvatska od 1842. do 2017.*, Zagreb, Matica hrvatska.

Damjanović, Stjepan 2019. "Uvodne napomene o Matičinu nakladništvu", u: *Skrb za duh nacije. Prilozi za povijest nakladništva Matice hrvatske*, uredili Damir Barbarić i Stjepan Damjanović, Zagreb, Matica hrvatska, str. 9–19.

Daphne du Maurier Website, URL: <http://www.dumaurier.org/>, pristup 9. veljače 2021.

Duda, Dean 2011. "Popularna književnost", u: *Hrvatska književna enciklopedija. Sv. 3. MA–R*, gl. ur. Velimir Visković, Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, str. 419–421.

Filipović, Rudolf 1972. *Englesko-hrvatske književne veze*, Zagreb, Liber.

Gorjan, Zlatko 1959. "Bilješka o piscu", u: Charles Dickens, *Oliver Twist ili Život općinskog djeteta*, prev. Zlatko Gorjan, Zabavna biblioteka, Zagreb, Matica hrvatska, str. 475–478.

Gray, Richard 2004. *A History of American Literature*, Malden – Oxford – Carlton, Blackwell.

Grčić, Marko 1998. "Napomene", u: Ezra Pound, *Homage to Sextus Propertius and Other Poems / Poklonstvo Sekstu Propertiju i druge pjesme*, prev. Marko Grčić, Zagreb, Matica hrvatska, Biblioteka Parnas. Niz književnost, str. 119–128.

Grčić, Marko 2004a. "William Blake", u: William Blake, *Proročke knjige*, prev. Marko Grčić, Zagreb, Matica hrvatska, Biblioteka Parnas. Niz književnost, str. 257–296.

Grčić, Marko 2004b. "William Butler Yeats", u: William Butler Yeats, *Vizija*, prev. Marko Grčić, Zagreb, Matica hrvatska, Biblioteka Parnas. Niz filozofija, str. 275–289.

Guldimann, Suzann 2017. "Vance Hoyt – Wildlife Conservation Pioneer", *M' Online*, 9. veljače, URL: <https://messengermountainnews.com/news/vance-hoyt-wildlife-conservation-pioneer/>, pristup 10. veljače 2021.

Hergešić, Ivo 1950. "Henry Fielding", u: Henry Fielding, *Joseph Andrews*, prev. Josip Horvat, Zagreb, Matica hrvatska, Svjetski pisci, str. 301–308.

Hollington, Michael (ur.) 2013. *The Reception of Charles Dickens in Europe*, London – New Delhi – New York – Sidney, Bloomsbury.

Horner, Avril i Zlosnik, Sue 1998. *Daphne du Maurier. Writing, Identity and the Gothic Imagination*, Basingstoke – London – New York, Macmillan Press – St. Martin's Press.

Internet Movie Database, URL: <https://www.imdb.com>, pristup 9. veljače 2021.

Jolly, Roslyn 2008. "Introduction", u: Robert Louis Stevenson, *South Sea Tales*, Oxford, Oxford University Press, str. ix–xxxiii.

Katz, Ephraim i Nolen, Roland Dean 2012. *The Film Encyclopedia. The Complete Guide to Film and the Film Industry. 7th edition*, Sydney – Toronto – Auckland – London – New York, Harper Collins ebooks.

Krišković, Vinko [V. K.] 1896. "Th. B. Macaulay i njegova djela", u: Thomas Babington Macaulay, *Odabrani essay-i*, prir. i prev. Vinko Krišković, Zagreb, Matica hrvatska, str. v–xxxi.

Krišković, Vinko 1937. "Nešto o eseju", u: *Moderni engleski eseji*, prir. i prev. Vinko Krišković, Zagreb, Matica hrvatska, Suvremena knjižnica, str. 7–22.

Kušan, Ivan 1955. "Bret Harte – pisac Kalifornije i američkog zapada", u: Bret Harte, *Kalifornijske pripovijesti*, prev. i prir. Ivan Kušan, Zagreb, Matica hrvatska, Svjetski pisci, str. 177–179.

Kušan, Ivan 1965. "Bret Harte. Pisac američkog Zapada", u: *Prognanici iz Poker Flata i druge pripovijesti*, prev. Ivan Kušan, Zagreb, Matica hrvatska, Biblioteka Kiosk, str. 59–62.

Lupić, Ivan 2010. *Shakespeare između izvedbe i knjige*, Zagreb, Globus.

Maras, Mate 1987. "Dugo bježanje vječnoga dječaka"; u: Thomas De Quincey, *Ispovijesti jednog uživatelja opija*, prev. Mate Maras, Zagreb, Nakladni zavod Matice hrvatske, Opća knjižnica, str. 119–129.

Maras, Mate 2006. "Predgovor", u: William Shakespeare, *Historije*, prir. i prev. Mate Maras, Zagreb, Matica hrvatska, Sabrana djela Williama Shakespearea, str. 5–16.

Maras, Mate 2007. "Pogovor", u: William Shakespeare, *Romance i poezija*, prir. i prev. Mate Maras, Zagreb, Matica hrvatska, Sabrana djela Williama Shakespearea, str. 1127–1147.

Maruna, Boris 1999. "Bilješka o piscu", u: Charles Bukowski, *Tragedija lišća*, prev. Boris Maruna, Zagreb, Matica hrvatska, Svjetski pjesnici, str. 389–395.

Matica hrvatska [M. H.] 1947. "Charles Dickens", u: Charles Dickens, *Priče*, prev. Stjepan Krešić, Jakša Sedmak i Iso Velikanović, Zagreb, Matica hrvatska, Svjetski pisci, str. 263–269.

“MH – bibliografska građa i pomagala”, *Matica hrvatska*, URL: <http://www.matica.hr/knjige/mh-bibliografska-graa-i-pomagala-1198/>, pristup 9. veljače 2021.

Morrison, Robert 2013. “Note on the text”, u: Thomas De Quincey, *Confessions of an English Opium-Eater and Other Writings*, Oxford, Oxford University Press, str. xxxii–xxxiv.

Novak, Antonija [A. N.] 1970. “Pearl Buck: most među svjetovima”, u: Pearl Buck, *Peonija, cvijet Istoka*, prev. Antonija Novak, Zagreb, Matica hrvatska, Zabavna biblioteka, str. 335–337.

Pljejić Poje, Lahorka 2019. “Matica hrvatska i stvaranje književnoga kanona”, u: *Skrb za duh nacije. Prilozi za povijest nakladništva Matice hrvatske*, uredili Damir Barbarić i Stjepan Damjanović, Zagreb, Matica hrvatska, str. 83–97.

Senker, Boris 2006. *Bard u Iliriji. Shakespeare u hrvatskom kazalištu*, Zagreb, Disput.

Sepčić, Višnja 2007. “Wallace Stevens”, u: Wallace Stevens, *Selected Poems / Izabrane pjesme*, prev. Višnja Sepčić, Zagreb, Matica hrvatska, Biblioteka Parnas. Niz književnost, str. 201–210.

Solar, Milivoj 2006. *Rječnik književnoga nazivlja*, Zagreb, Golden marketing – Tehnička knjiga.

Solar, Vesna [V. S.] 2015. “Byron, George Gordon”, u: Igor Zidić (gl. ur.), *Enciklopedija Matice hrvatske. Sv. 1. A–G*, Zagreb, Matica hrvatska, str. 368.

Stamać, Ante 1998. “James Joyce”, u: James Joyce, *Poems / Pjesme*, prev. Ante Stamać, Zagreb, Matica hrvatska, Biblioteka Parnas. Niz književnost, str. 109–112.

Suško, Mario 1982. “Na nekim koordinatama Roethkeove poezije”, u: Theodore Roethke, *Glad za postojanjem*, prev. Mario Suško, Zagreb, Nakladni zavod Matice hrvatske, Opća knjižnica, str. 123–143.

Suško, Mario 1988. “Pogovor: dva za cummingsa”, u: Edward Estlin Cummings, *JESTee(t)c.*, prev. Mario Suško, Zagreb, Nakladni zavod Matice hrvatske, Opća knjižnica, str. 107–130.

Šarić, Tatjana [T. Š.] 2015. “AGITPROP i Matica hrvatska”, u: Igor Zidić (gl. ur.), *Enciklopedija Matice hrvatske. Sv. 1. A–G*, Zagreb, Matica hrvatska, str. 39–46.

Škopljanac, Lovro 2019. “Cultural and Individual Memory of Literature: A Study of Croatian and American Readers”. *Comparative Literature Studies*, br. 3, str. 451–468.

Tibbetts, John C. i Welsh, James M. 2005. *The Encyclopedia of Novels into Film*, New York, Facts on File.

Torbarina, Josip 1943. “D. H. Lawrence”, u: David Herbert Lawrence, *Sinovi i njihove ljubavi*, prev. Mirko

Jurkić i Mira Jurkić-Šunjić, Zagreb, Matica hrvatska, Knjižnica svjetskih pisaca, str. 5–14.

Torbarina, Josip 1946. “Virginia Woolf”, u: Virginia Woolf, *Godine*, prev. Josip Torbarina, Zagreb, Matica hrvatska, Svjetski pisci, str. 363–367.

Torbarina, Josip 1947. “Napomena uz novo izdanje Shakespearea”, u: William Shakespeare, *San ivanjske noći*, prev. Milan Bogdanović, prir. Josip Torbarina, Zagreb, Matica hrvatska, Sabrana djela W. Shakespearea, str. 145–151.

Torbarina, Josip 1951. “George Bernard Shaw”, u: George Bernard Shaw, *Četiri drame*, prev. Teodor Pečić i Vlado Habunek, Zagreb, Matica hrvatska, Svjetski pisci, str. 309–356.

Toury, Gideon 2004. “The Nature and Role of Norms in Translation”, u: *The Translation Studies Reader*, ur. Lawrence Venuti, London – New York, Routledge, str. 198–211.

Zednik, Vesna i Brleković, Josip 2016. *William Shakespeare i Matica hrvatska. Prijevodi djela Williama Shakespearea u izdanjima Matice hrvatske*, Matica hrvatska, Ogranak Križevci, Križevci.

SUMMARY

TRANSLATIONS OF ANGLOPHONE LITERATURES IN MATICA HRVATSKA'S BOOK EDITIONS

The article surveys the translations of Anglophone literatures in Matica hrvatska's book editions. By providing an overview of the basic segments of this corpus, as well as of its gradual development from the 19th century up to the present time, it aims to reconstruct the key aspects of Matica's translation policy in this respect. Notwithstanding the fact that these aspects have inevitably varied during almost 180 years of its existence, partly due to the absence of a unique and strictly defined publishing strategy, Matica has evidently played an invaluable role in the Croatian reception of Anglophone literatures in various, and sometimes less familiar, forms and domains.

Key words: Matica hrvatska, Anglophone literatures, literary translation, book editions